

VLOGA ZVEZE NATO PRI ZAGOTAVLJANJU MEDNARODNE POMOČI OB NARAVNIH NESREČAH

The Role of NATO in International Disaster Assistance

Jasmina Karba * UDK 327.51(4-15+73):614.8

Povzetek

Zveza NATO je svoje sodelovanje pri nujenju pomoči ob nesrečah razvijala postopno in ob upoštevanju ekonomskih in političnih sprememb v Evropi. Svojo vlogo sodelovanja pri nujenju pomoči ob nesreči je dograjevala in začetna pravila, ki so veljala samo za članice in območje zveze, dopolnjevala s pravili za nudenje pomoči zunaj svojega območja in z upoštevanjem partner-skih držav. Te imajo danes pri nujenju pomoči ob nesreči tako rekoč enak status kot članice zveze NATO. Severnoatlantska zveza je določila tudi smernice in pravila za nudenje pomoči za države, ki niso niti članice niti partnerice zveze NATO, in vzpostavila povezavo z mednarodno organizacijo - Oddekom za človekoljubne zadeve OZN, ki je na mednarodni ravni prvenstveno pristojen za uskla-jevanje mednarodne pomoči.

Za vsako pomembnejše področje svojega delo-vanja - tudi za nudenje pomoči ob nesreči - pripravi zveza NATO posebne dokumente, ki jih morajo članice sprejeti soglasno.

Abstract

NATO's involvement in international disaster assistance has a long history. Since the creation of the Alliance in 1949, NATO has always placed great emphasis on protection of the population. As early as in 1953, NATO had an agreed disaster

assistance scheme. By 1958, the North Atlantic Council had established procedures for NATO co-ordination of assistance between member coun-tries in case of disasters. Subsequently modified, these procedures remained in effect until 1995, when they were replaced by completely revised procedures, which are now applicable to Partner countries.

The following fundamental principles apply to NATO's role in disaster assistance:

- the decision on whether or not to respond to a request for disaster relief is with the individual government of a nation,
- NATO will not seek to create an independent humanitarian role for itself on its own account,
- the Alliance will not duplicate or cut across the work of other international organisations set up specifically to deal with international disaster assistance,
- civil assets remain at all times under national control.

NATO's role, therefore, is potentially three-fold:

- to act where necessary as a medium for informa-tion-sharing and cooperation,
- to take on any assisting coordinating role as may be identified,
- to provide disaster assistance where appropriate NATO resources are available, as may be identified.

Zveza NATO si prizadeva za vzpostavljanje in ohranjanje miru, varnosti in stabilnosti. Njena vloga že dolgo ni več omejena na vojaško posredovanje, temveč dejavno posega tudi na področje načrtovanja ukrepov oziroma pripravljenosti za reševanje kriznih razmer različnih vzrokov. Tudi nesreče, naravne in druge, so vrsta kriznih razmer, še posebej, kadar gre za nesreče velikih razsežnosti.

Sodelovanje zveze NATO pri mednarodnem nujenju pomoči ob nesreči ima dolgo tradicijo, saj je zveza od svo-jega nastanka leta 1949 veliko pozornost namenjala zašči-ti prebivalcev.

Kronološki razvoj postopkov in načel zveze NATO za nudenje pomoči:

- prva pobuda za določitev postopkov zveze NATO za sodelovanje pri nujenju pomoči ob velikih nesrečah sega v leto 1953 (po poplavih Severnega morja)
- leta 1958 je Severnoatlantski svet zveze NATO sprejel postopke za usklajevanje nudenja pomoči med članica-mi
- leta 1971 so bili postopki dopolnjeni - upoštevana je bila vloga drugih mednarodnih organizacij za nudenje pomoči in članicam je bilo omogočeno, da zaprosijo za pomoč v imenu držav nečlanic, ki jih je prizadela nes-reča velikih razsežnosti
- leta 1993 so bili postopki dopolnjeni z namenom, da omogočijo nudenje pomoči zunaj območja zveze NATO na prošnjo ustrezne mednarodne organizacije, kot sta

na primer Organizacija združenih narodov ter Rdečega križa in rdečega polmeseča

- postopki so se korenito spremenili leta 1995, pripravljen je bil popolnoma nov dokument, ki velja za članice in partnerice zveze NATO (države Severnoatlantskega sveta za sodelovanje in države, ki sodelujejo v okviru programa Partnerstvo za mir, se obravnavajo kot part-nerske države); dokument se imenuje Načela zveze NATO o sodelovanju pri nujenju pomoči ob nesreči v miru (1)
- zveza NATO in Oddelek za človekoljubno pomoč OZN sta se dogovorila za stalne operativne postopke o sode-lovanju pri nujenju pomoči ob nesreči,
- leta 1995 so bila pripravljena Razširjena priporočila zveze NATO za sodelovanje pri nujenju pomoči ob nes-reči v miru (2); zajemajo vse podatke, ki so kakorkoli povezani z nujenjem pomoči zveze NATO, in so namenjena uslužbencem v državah, ki se ukvarjajo z nujenjem pomoči (vsebujejo vse prej naštetih doku-mente z dodatnimi pojasnili in tudi seznam kontaktnih ustanov in ljudi za usklajevanje nudenja pomoči ob nes-reči v članicah in partnericah zveze NATO).

Načela zveze NATO o sodelovanju pri nujenju pomoči v miru

Za sodelovanje zveze NATO pri nujenju pomoči ob nes-reči veljajo naslednja temeljna načela:

* Ministrstvo za obrambo, Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Kardeljeva ploščad 26, Ljubljana

- odločitve o nujenju pomoči sprejemajo vlade posameznih držav; prošnja za pomoč ponavadi posreduje vlada prizadete države, OZN ali druge mednarodne organizacije
- zveza NATO ne želi prevzeti vloge neodvisne človekoljubne organizacije
- s svojim sodelovanjem pri nujenju pomoči zveza NATO ne bo podvajala dela za to pristojnih mednarodnih organizacij
- civilna sredstva pomoči ostanejo pod nadzorom posameznih držav.

Vloga zveze NATO pri nujenju pomoči je trojna:

- deluje kot medij za izmenjavo podatkov
- prevzame (če je naprošena) vlogo usklajevalne organizacije
- zagotovi pomoč ob nesreči, če so na voljo ustrezni viri zveze.

Sodelovanje med članicami zveze NATO

Na sedežu zveze NATO je v pripravljenosti skupina za zagotavljanje izmenjave informacij in usklajenega sodelovanja med članicami Zveze. Omenjena skupina ob nesreči poskrbi za:

- naglo razpošiljanje uradnih sporočil članicam o nesreči velikih razsežnosti, ki se je zgodila na območju Zveze,
- hitro izmenjavo podatkov o nesreči, o pomoči, ki jo potrebuje prizadeta država, in o pomoči, ki je prizadeti državi že bila poslana iz vladnih sredstev in sredstev prostovoljnih organizacij posameznih držav z dvostranskim sodelovanjem - vse z namenom, da se prepreči podvajanje nekaterih sredstev pomoči oziroma pomanjkanje preskrbe z drugimi sredstvi.

Na posebno prošnjo lahko generalni sekretar zveze NATO usklajuje nudenje pomoči z namenom, da olajša in pospeši dostavo sredstev pomoči članic ali zveze NATO.

Sodelovanje med članicami in partnericami zveze NATO

Ponavadi so države partnerice ob nujenju pomoči obravnavane enako kot članice zveze NATO. Zato tudi za to sodelovanje oziroma zagotavljanje hitre izmenjave podatkov in usklajenega delovanja skrbi skupina, ki je v pripravljenosti na sedežu zveze NATO. Ta poskrbi za:

- hitro razpošiljanje uradnih sporočil članicam in partnericam zveze NATO, da se je zgodila huda nesreča, ki je prizadela članico ali partnerico
- hitro izmenjavo podatkov o nesreči med članicami in partnericami, o pomoči, ki jo potrebuje prizadeta država, in o pomoči, ki je prizadeti državi že bila poslana iz vladnih sredstev in sredstev prostovoljnih organizacij posameznih držav z dvostranskim sodelovanjem - vse z namenom, da se prepreči podvajanje nekaterih sredstev pomoči oziroma pomanjkanje preskrbe z drugimi sredstvi.

Na posebno prošnjo lahko generalni sekretar zveze usklajuje nudenje pomoči z namenom, da olajša in pospeši dostavo sredstev pomoči. Kadar gre za pošiljanje pomoči iz sredstev zveze NATO partnerski državi, je treba prej zagotoviti ustrezno politično soglasje Severnoatlantskega sveta.

Prošnja za pomoč zveze NATO državam nečlanicam in nepartnericam zveze NATO

Ustrezna mednarodna organizacija ali članica zveze NATO lahko v imenu prizadete države zaprosi za pomoč nečlanici in nepartnerici zveze NATO, ki jo je prizadela nesreča. Urejanje pomoči poteka ponavadi med državo pošiljateljico in državo prejemnico pomoči. Članica zveze NATO ali mednarodna organizacija, ki ima podatke o potrebah prizadete države, mora te skupaj s podatki o že poslani pomoči posredovati preostalim članicam in partnericam in generalnemu sekretarju zveze NATO.

Enako velja tudi za obraten primer, ko država nečlanica in nepartnerica samodejno ponudi pomoč prizadeti članici ali partnerici zveze NATO, ki mora o tem in o poslani pomoči obvestiti preostale članice in partnerice ter generalnega sekretarja zveze NATO.

Pri nujenju pomoči iz sredstev zveze NATO je treba poprej pridobiti politično soglasje Severnoatlantskega sveta.

Organizacija in postopki delovanja zveze NATO pri nujenju pomoči

V prilogah dokumenta Načela zveze NATO o sodelovanju pri nujenju pomoči ob nesreči v miru so določeni organiziranost in postopki delovanja Zveze s podrobnimi navodili o pristojnostih in o postopkih ravnanja generalnega sekretarja zveze NATO, prizadete države in članice ali partnerice zveze, ki nudi pomoč.

Finančne obveznosti ob nujenju pomoči

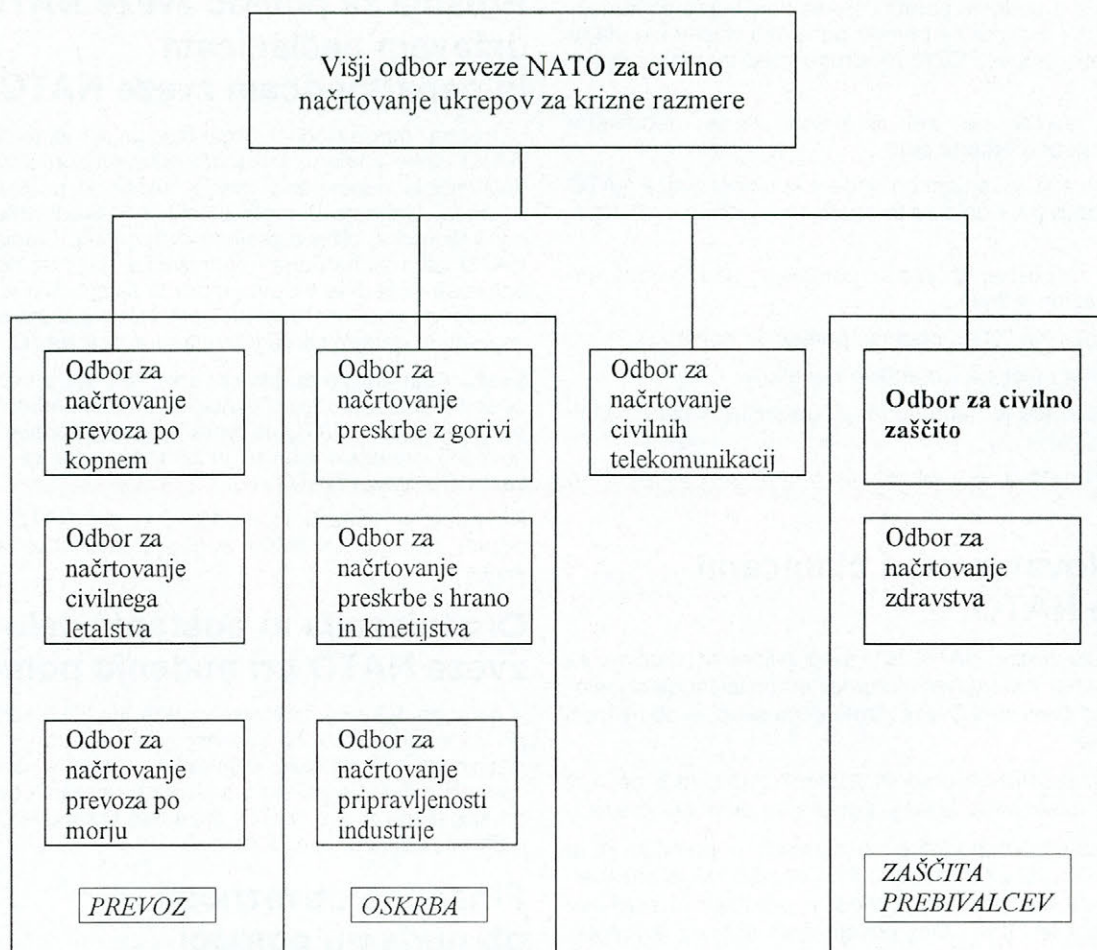
Velja načelo, naj pomoč, ki jo nudijo posamezne države, prizadeti državi ne povzroča stroškov. Pomoč zveze NATO mora biti zagotovljena iz sredstev, ki so na voljo za ta namen. Zvezi NATO bo mednarodna organizacija, ki je prosila za pomoč, po možnosti povrnila ugotovljive stroške sodelovanja pri nujenju pomoči.

Merila za učinkovito nudenje pomoči

V nadaljevanju so naštet dejavniki, ki po mnenju zveze NATO vplivajo na učinkovitost nujenja pomoči in priporočila, povezana z njimi.

Načrtovanje ukrepov pred nesrečo je prvi dejavnik, ki vpliva na učinkovitost nujenja pomoči. Zveza NATO vzpodbuja članice in partnerice, da preko Direktorskega urada zveze NATO za civilno načrtovanje ukrepov za krizne razmere izmenjajo podatke o nesrečah, za katere je verjetno, da se bodo ali so se že zgodile. Za ta namen zveza NATO vzpodbuja tudi stike z mednarodnimi organizacijami. V okviru Višjega odbora zveze NATO za civilno načrtovanje ukrepov za krizne razmere deluje devet odborov, katerih naloga je usklajeno načrtovanje ukrepov za različna področja (predstavljeni so na sliki). Med njimi je tudi Odbor za civilno zaščito, ki je pristojen za načrtovanje ukrepov pred nesrečo in njihovo analizo po nesreči.

Dvostranski dogovori so drugi dejavnik, ki vpliva na učinkovitost nujenja pomoči. Znano je, da lahko nerešeni "obrobni" problemi, na primer plače in zavarovanje reševalcev, prevoz opreme čez državne meje in carinske dajatve, zavirajo nudenje pomoči. Tovrstne težave se lahko odpravijo s sklenitvijo posebnega dokumenta (na primer memorandum o razumevanju), ki ga članice in partnerice zveze NATO lahko razvijejo v dvo- in večstranske dogovore.

Slika. Organiziranost Višjega odbora zveze NATO za civilno načrtovanje ukrepov za krizne razmere
Figure. The NATO Senior Civil Emergency Planning Committee

Država, ki jo je prizadela nesreča, oziroma njena pripravljenost na nesreče ter sposobnost, da nudi podatke o nesreči in potrebni pomoči ter da usklajuje pošiljanje pomoči, je prav tako dejavnik, ki vpliva na učinkovito nujenje pomoči. Glede države, ki nudi pomoč, je učinkovitost odvisna od izmenjave podatkov o pomoči in od njene sposobnosti, da pomoč nudi hitro in usklajeno z drugimi.

Zveza NATO vzpodbuja pripravo nacionalnih ocen ogroženosti in načrtov za ukrepanje ob nesreči, ki naj določajo tudi postopke za usklajevanje pomoči.

Tudi navzočnost strokovnjakov na kraju nesreče je lahko dejavnik, ki vpliva na uspešnost nujenja pomoči. Ti skupaj s strokovnjaki prizadete države pripravijo oceno razmer in predlagajo ukrepe in tako pozitivno pripomorejo k učinkovitosti nujenja pomoči. Zveza NATO in druge mednarodne organizacije lahko za ta namen ponudijo ustrezne strokovnjake.

Stalni operativni postopki za sodelovanje zveze NATO in Oddelka za človekoljubne zadeve OZN pri nujenju pomoči ob nesreči

Pri urejanju mednarodne pomoči ob nesreči ima glavno vlogo Oddelek za človekoljubne zadeve OZN. Obe organizaciji sta pripravili poseben dokument, ki določa njune pristojnosti, zaporedje in vrsto operativnih postopkov, medsebojno izmenjavo informacij, organizacijo nujenja

pomoči in poročanje o nujenju pomoči. Dokument tudi predvideva letni skupni pregled in spreminjanje operativnih postopkov, če je to potrebno.

V dodatkih k omenjenemu dokumentu so pripravljene obrazci za pošiljanje sporočil v obe smeri, poseben obrazec za primer, ko gre za pomoč vojaških sil in sredstev, ter seznam kontaktnih ustanov in ljudi za usklajevanje pomoči v posamezni državi.

Sklep

Možnost uporabe civilnih in vojaških sil in sredstev, ki je značilna za zvezo NATO, ji določa pomembno vlogo tudi pri mednarodnem nujenju pomoči ob nesrečah in drugih človekoljubnih operacijah.

Pravila igre in operativni postopki za usklajeno in učinkovito delovanje Zveze ob nesreči so vnaprej določeni. Zveza Nato tudi na tem področju ničesar ne prepusti naključju in improvizaciji.

Literatura

1. NATO Policy on Cooperation for Disaster Assistance in Peacetime, NACC/PfP(C)D(95)2.
2. NATO Policy on Cooperation for Disaster Assistance in Peacetime, CEPD (95)419, Amplifying Instructions.
3. Standing Operating Procedures for NATO Assistance to Disaster Relief in Response to Requests from the United Nations Department of Humanitarian Affairs (DHA - Geneva).
4. NATO's Role in Disaster Assistance (informativno gradivo zveze NATO).